

modern linguistic investigations to comprehensive study of structural and semantic features of sectoral terms .

Translation is not just a replacement of one unit by another, it is a complex mental process that includes a number of difficulties to be overcome by translator. The main purpose of the translation is achievement of adequacy. The adequacy of the translation is a functional compliance of translation through its equivalence.

The most typical lexical feature of literature on agricultural chemistry is the richness of the terms or terminological phrases. This stipulate the interpreter to use various translation modulation, or in other words - translation transformations.

Transformation is the basis of the most methods of translation, which consists in changing the formal or semantic components of the original text.

These transformations include lexical transformation, grammatical and lexical-semantic transformation.

Scientists also hold to a broader classification of transformations:

- 1. Differentiation of meanings.*
- 2. Specifying of meanings*
- 3. Semantic development.*
- 4. Generalization of meanings.*
- 5. A complete modification.*
- 6. Antonymous translation.*
- 7. Compensation of losses in the translation process.*

When translating agrochemical texts the techniques of differentiation and specificity are used most often. This connected with a large number of English words with a broad semantic meaning, which have no direct equivalent in the target language.

The main technique while translating English terms into Ukrainian language is translation by using lexical equivalent, i.e. rendering of constant lexical correspondence that exactly matches with the meaning of the word. The terms that have equivalents in their native language play an important role in translation. They determine the meaning of other words and make it possible to ascertain the nature of the text.

To sum up, we should stress that types of lexical modulations are based on logical relationships of generalizations, limitations, crossing or offset. Lexical modulation can be constant or free in shape of application and is the rational way to achieve adequate translation.

Keywords: *term, translation modulations, lexical modulations, grammatical modulations, complex lexical and grammatical modulations.*

УДК 811.161

НІМЕЦЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ЯК ОДНА З ПРИЧИН ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРУДНОЩІВ

ХАРЧЕНКО С. В., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та класичних мов, заступник декана гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (м.Київ),

ЮРЧЕНКО Н. С., студентка магістратури Національного університету біоресурсів і природокористування України (м.Київ)

У статті розглянуто види лексичних запозичень з німецької мови в українську, їх асиміляцію, вплив на мову-реципієнта та перекладацькі труднощі, що вони

спричиняють. Проаналізовано причини запозичення лексики та способи перекладу запозичень. Визначено шляхи подолання труднощів, що виникають внаслідок запозичень для розширення словникового складу мови.

Ключові слова: запозичення, мова-реципієнт, іншомовна лексика, інтернаціоналізм.

В статье рассмотрены виды лексических заимствований из немецкого языка в украинский, их ассимиляция, влияние на язык-реципиент и переводческие трудности, которые они вызывают. Проанализированы причины заимствования лексики и способы перевода заимствований. Определены пути преодоления трудностей, возникающих в результате заимствований для расширения словарного состава языка.

Ключевые слова: заимствования, язык-реципиент, иноязычная лексика, интернационализм.

Протягом тривалого часу українська мова взаємодіяла з різними іноземними мовами, вбираючи в себе певні іншомовні елементи. З часом ці елементи відсіювались або, навпаки, асимілювались і вкорінювались. Нині інколи важко встановити, скільки слів, які використовуються у щоденному вжитку, прийшли в нашу мову завдяки контактів з іншими народами. Це відбувається тому, що мова живе, постійно оновлюється, впливає на розвиток інших мов і водночас сама піддається їх впливу. Стрімкий розвиток науки та техніки відображається у мовних запозиченнях в різних сферах людської діяльності. Запозичення сприяють розширенню інформаційного простору.

Проблему збагачення мови іншомовними словами розглядають багато дослідників, зокрема, В. Акуленко, Л. Булаховський, М. Кочерган, Л. Крисін, О. Муромцева, В. Скачкова. Усебічний аналіз іншомовного слова, з'ясування доцільності та перспективності його функціонування в мові та мовленні складають актуальність дослідження даного питання, адже запозичення – це процес безперервний, а тому, незважаючи на цілу низку лінгвістичних досліджень, вживання запозичень та труднощі їх перекладу і надалі продовжують привертати увагу вчених.

Мета статті – розглянути способи перекладу німецькомовних лексичних запозичень українською мовою і подолання перекладацьких труднощів, які при цьому виникають.

Різні народи постійно контактують між собою. Цей контакт разом з обміном інформацією забезпечує і обмін певними мовними елементами. У сучасному житті щоденне використання запозичених слів є абсолютно закономірним і пов'язаним з прогресом. Але не завжди іншомовне запозичення є зрозумілим, особливо для масового сприйняття. Незрозумілими та інколи навіть невинуватими можуть стати іншомовні слова, що стосуються політичної, економічної чи іншої вузькопрофесійної сфери вжитку, які належать до активного словника.

Запозичення іншомовних слів – це об'єктивно-історичний процес, який спричинений постійними й різноманітними контактами між кількома народами. Слова, що були перенесені з іншої мови, в більшості випадків входять в активний вжиток і посідають важливе місце в словниковому складі мови-реципієнта, збагачуючи при цьому її лексику та виражальні засоби [3].

Українська мова у процесі свого розвитку запозичувала дуже багато іншомовних слів та словотворчих елементів. У різні історичні періоди слова запозичувались усним чи писемним шляхом. З плином часу багато слів втратили характерні ознаки своєї первісної мови і стали сприйматись як повністю українські слова. Тому часто лише завдяки етимологічному аналізу можна дізнатись про справжнє походження слова. Так, наприклад, іншомовне слово можна розпізнати за фонетично-граматичним оформленням, не властивим словам української мови. Зокрема, у словах німецького походження специфічними особливими рисами є поєднання приголосних звуків: шахта, кран, крейда, цегла, фарба. С.Шевчук, І.Клименко визначили характерні ознаки слів німецького походження:

- вживання звукосполучення [шт] на початку слова – штраф, штат, штемпель;
- вживання звука [ц] на початку слова – центнер, цейтнот, цех;
- наявність буквосполучення [ей] у середині слова – флейта, капельмейстер, ефрейтор;
- творення складних слів без єднальних голосних – лейтмотив, фельдмаршал [5].

Деякі слова запозичувались з одним із значень, пізніше до цього значення приєднувалися інші, притаманні первинній формі слова. Так, наприклад, першим значенням слова «шнур» в академічному тлумачному словнику української мови вказано «тонкий мотузок, сплетений з кручених ниток чи пасом прядива», тому що це значення було першочерговим на етапі запозичення. Пізніше воно запозичило з німецької мови значення «міра довжини, що дорівнювала близько 45 метрам», що теж є в тлумачному словнику, але на даний момент воно застаріло. На наступних етапах функціонування в мові лексема «шнур» паралельно набуває, як у мові-джерелі, так і в мові-реципієнті, переносного значення «низка, ряд чого-небудь», наприклад, коралів, перлів тощо. В.Скачкова зазначає, що з розвитком електротехніки названа лексема знову-таки розширює семантичний обсяг паралельно в обох мовах, набуваючи значення «електричний провід з кількох ізольованих жил» [4].

Проаналізувавши історію входження запозиченого слова в українську мову, можна сказати, що під час мовного контакту слово не тільки одноразово входить до словникового складу мови-реципієнта, але й може паралельно з мовою-носієм отримувати нові значення або втрачати старі, в залежності від певних змін у суспільстві, науці чи техніці.

Сьогодні у наукових працях з питань запозичень розрізняють екстралінгвістичні та інтерлінгвістичні причини появи запозиченої лексики. До зовнішніх причин мовних змін належить, насамперед, контактування мов. А.Мартіне вважає, що мовні контакти є одним з найсильніших стимулів мовних змін. Нові слова можуть проникати в мову завдяки безпосередньому контакту з народом-носієм, а також шляхом посередництва, через якусь третю мову. Неоднаковим є ступінь впливу екстралінгвістичних чинників на загальний розвиток мови, її словникового складу у різні історичні часи. Динамічні процеси в лексиці особливо інтенсивно відбуваються в періоди радикальних суспільно-політичних перетворень, у результаті науково-технічного прогресу, швидкого розвитку культури та мистецтва, активізації зовнішніх мовних контактів [2].

Г. Пауль наголошував на тому, що аналіз запозичень потрібно починати з дослідження поведінки людей, які є носіями двох досліджуваних мов. Він визнавав, що одним з головних чинників, які впливають на процес запозичення, є наявність деякого мінімуму двобічного контакту мов завдяки посередництву через міграцію певних груп людей, територіальне розміщення, масове переселення, завоювання, а також подорожі окремих осіб.

Подібної думки дотримувався А. Мейє, який ще на початку ХХ століття висловив думку про те, що зрозуміти мову «можна лише з урахуванням її соціальної природи» [6], і довів, що кінцевою причиною зміни початкового значення слів є не внутрішні зміщення у контакті мов і не психологічні процеси, а соціальні умови, які стоять за ними.

Однією з екстралінгвістичних причин запозичення є використання одиниць, що не існують в мовному запасі країни для надання певного престижу або статусу, а також необхідність поглиблення міжнародних зв'язків, глобалізації, що в свою чергу викликає появу великої кількості інтернаціоналізмів – слів однієї мови, запозичених багатьма мовами світу, що говорить про авторитетність мови-джерела [1].

Необхідно згадати і такий чинник, як «новаторство нації в певній сфері діяльності», що теж є досить важливим у процесі запозичення слова однією мовою з іншої.

Появу запозичень можна пояснити також актуалізацією певних реалій, які є наслідком змін суспільно-політичних умов та для яких в українській мові або не було адекватних позначень, або вони з тих чи інших причин не влаштовували носіїв мови. Це і є внутрішніми причинами входження іноземної лексики в нашу мовну систему.

Ще однією важливою причиною запозичення була, в свій час, необхідність створити абстрактну лексику, що дозволила б обслуговувати різні сфери суспільного життя. Важливу роль у появі запозичень відіграла тенденція до диференціації слів за їх значенням і сферами вживання, зумовлена в свою чергу загальною тенденцією до досконалішого вираження понять, що зумовлює появу іншомовних стилістичних синонімів.

Деякі слова були запозичені без будь-яких граматичних, морфологічних чи фонетичних змін, лише в графічному оформленні вони змінені відповідно до графічних особливостей мови-реципієнта. Це, наприклад, такі слова з нашого щоденного вжитку як: гриф, вундеркінд, курорт, ландшафт, рюкзак, абзац, адресат, шифер, шніцель, шриффт, штат.

Лопушанський В.М. , Пиц Т.Б. виокремили найбільш вагомими причини мовних запозичень:

- для позначення нової реалії, нового предмета, поняття чи явища, що з'явилося у суспільстві;
- для позначення явищ, які раніше були присутні в суспільстві, але не мали відповідного позначення;
- запозичене слово є більш зручним для позначення того, що до певного часу називалось словосполученням;
- запозичення нових слів спричинене впливом іншомовної культури або продиктовано популярністю вживання іншомовних слів [2].

Запозичення є широким поняттям, що об'єднує як спосіб міжмовного обміну, так і продукт такого обміну, і характеризується як метод перенесення

мовного знака з його змістом з однієї мови в іншу для позначення нових явищ та процесів. Тому при перекладі й виникають певні труднощі. Для досягнення достатньої адекватності перекладу в такому випадку перекладачеві варто використовувати різні способи та прийоми перекладу.

Відомо, що частка абсолютних еквівалентів – одиниць мови оригіналу та мови перекладу, які мають однакову структуру та об'єм значення – при такому перекладі є насправді доволі незначною. Набагато частіше при перекладі текстів, що містять запозичення, зокрема, текстів науково-технічного стилю, перекладач стикається з лексикою, яка може провокувати перекладацькі помилки. Однією з найпоширеніших та найвідоміших перекладацьких проблем такого типу є, так звані «хибні друзі перекладача» (нім.: falsche Freunde), які можуть призвести до значного спотворення змісту та порушення процесу комунікації.

Для того, щоб уникнути помилок, можна позначити два можливих шляхи подолання цих труднощів: прямий, або буквальний, та непрямий переклад. Ідучи першим шляхом, розглядають відтворення конструкції оригіналу без будь-яких змін та з мінімальними змінами порядку слів у реченні. Це переклад за зовнішньою (графічною або фонетичною) подібністю між іноземним та українським словом або словосполученням, без врахування смислових відмінностей між ними.

Друге, що можна запропонувати, це – непрямий переклад, тобто відтворення літературного тексту засобами іншої мови з якомога повнішим збереженням його мистецьких якостей. В такому випадку, як вважає Прасол О. М., повідомлення мовою оригіналу прекрасно перекладається мовою перекладу, бо воно ґрунтується або на паралельних категоріях, або на паралельних поняттях [3].

Ще одним із способів для перекладу слів іноземної мови є калькування, при цьому використовується власномовний матеріал, іншомовне ж слово не переходить у мову-реципієнт, а лише калькується, тобто створюється за зразком мовних одиниць чужої мови шляхом точного перекладу їх складових відповідними морфемами рідної мови.

Шевчук С.В., Клименко І.В. вказують, що значна частина запозичень, як засвідчує зібраний матеріал, у процесі функціонування уподібнюється структурі мови-реципієнта. Вони поступово починають входити в мову і використовуватися в загальноживаній лексиці, втрачаючи свій іншомовний статус [5].

Отже, можна зробити висновок, що німецькі запозичення мали і продовжують здійснювати великий вплив на розвиток української мови. Науковці зазначають, що лексичні запозичення є одним із способів поповнення словникового складу будь-якої мови протягом усієї історії її існування. Широке вживання запозичених слів у всіх сферах людської діяльності зумовлює поширення, взаємодію та абсорбцію іншомовної лексики мовою-реципієнтом. Це викликає багато питань та спричиняє певні труднощі при перекладі. Для їх уникнення перекладачі-практики та науковці-теоретики намагаються віднайти найбільш адекватні відповідники завдяки застосуванню різних способів перекладу, до яких віднесено, насамперед, прямий (буквальний) і непрямий переклад, а також калькування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кочерган М. П. Німецькі лексичні запозичення в південно-західних говорах української мови / М. П. Кочерган // Мовознавство, 1997. – № 1. – С. 19-24.
2. Лопушанський В. М. Німецькомовні лексичні запозичення у південно-західних говорах України / В. М. Лопушанський, Т. Б. Пиц. – Дрогобич: Посвіт, 2011. – 124 с.
3. Прасол О. М. Історія дослідження явища запозичення в українському мовознавстві: проблемні питання / О. М. Прасол // Лінгвістичні дослідження. – 2014. – Вип. 37. – С. 42-49.
4. Скачкова В.В. Німецькі лексичні запозичення в сучасній українській мові у сфері рослинного і тваринного світу / В.В. Скачкова // Сборник научных статей «Филологические заметки» ХНПУ им. Г.С.Сковороды. – Х., 2009. – С. 66-68.
5. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – 4-те видання. – К: Алерта, 2014. – 696 с.
6. Мейе А. Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков. Русский перевод / А. Мейе. – М.-Л., 1938. – С. 125–139.

REFERENCES

1. Kochergan M. P. Nimets'ki leksichni zapozichennya v pivdenno-zakhidnikh govorakh ukraïns'koi movi / M. P. Kochergan // Movoznavstvo, 1997. – № 1. – S. 19-24.
2. Lopushans'kij V. M. Nimets'komovni leksichni zapozichennya u pivdenno-zakhidnikh govorakh Ukraini / V. M. Lopushans'kij, T. B. Pits. – Drogobich: Posvit, 2011. – 124 s.
3. Prasol O. M. Istoriya doslidzhennya yavishha zapozichennya v ukrains'komu movoznavstvi: problemni pitannya / O. M. Prasol // Lingvistichni doslidzhennya. – 2014. – Vip. 37. – S. 42-49.
4. Skachkova V.V. Nimets'ki leksichni zapozichennya v suchasnij ukrains'kij movi u sferi roslinnogo i tvarinnogo svitu / V.V. Skachkova // Sbornik nauchnykh statej «Filologicheskie zametki» KHNPУ im. G.S.Skovorody. – Kh., 2009. – S. 66-68.
5. Shevchuk S.V. Ukrains'ka mova za profesijnim spryamuvannjam / S.V. Shevchuk, I.V. Klimenko. – 4-te vidannja. – K: Alerta, 2014. – 696 s.
6. Meje A. Vvedenie v sravnitel'noe izuchenie indoevropskikh yazykov. Russkij perevod / A. Meje. – M.-L., 1938. – S. 125–139.

GERMAN BORROWINGS IN UKRAINIAN AS ONE OF THE REASONS OF TRANSLATION DIFFICULTIES

Kharchenko Svitlana Vasylivna, PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Ukrainian and Classical Languages, Vice Dean of the Humanitarian-Pedagogical Faculty, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv),

Yurchenko Nantalia Serhyivna, graduate student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv)

In this article the types of the lexical borrowings from German in Ukrainian, their assimilation, influence on a language-recipient and difficulties of translating are considered. Principal reasons of borrowing of vocabulary and methods of translation of borrowing are analysed. Certain ways of overcoming difficulties are identified.

In different historical periods words were borrowed by a verbal or writing way. In course of time many words lost the characteristic signs of the primitive language and were perceived as native Ukrainian words. Therefore it is important to know the true origin of a word (its etymology).

German borrowings continue to make a great impact on the development of the Ukrainian language. During the speech contact the word is not only once included in the vocabulary of the language of the recipient, but may be in parallel with the language of the media to have new meanings and lose old ones, depending on certain developments in society, science or technology. Dynamic processes in vocabulary especially intensively occur in periods of radical socio-political transformations, as a result of scientific and technological progress, the rapid development of culture and art. These facts intensify foreign language contacts. Therefore, in the article the peculiarities of existence and the multiple values of borrowed words in the process of language development are described.

Borrowing foreign words is an objective historical process, which is caused by permanent and various contacts between nations. The words are moved from one language to the other. In most cases they are in active use and occupy an important place in the vocabulary of the language-recipient, thus enriching its vocabulary and means of expression. Scientists emphasize that lexical borrowings are one of the ways of enriching of the vocabulary.

Borrowings are a wide concept that integrates both a method of interlingual exchange and a product of such exchange and are characterized as the method of transfer of a interlingual sign with its content from one language to another to identify new phenomena and processes. Extensive use of loanwords in all spheres of human activity determines the distribution, interaction and absorption of a foreign vocabulary by a language-recipient.

Keywords: *borrowings, language-recipient, foreign vocabulary, internationalism.*